

SUOMEN LYHYT KIELIOPPI (luonnos)

INFO, <https://www.gen.fi/info.html>

MUUT, <https://www.gen.fi/info-m.html>

Suomen lyhyt kielioppi

<https://www.gen.fi/info-m-suomen-kielioppi.html>

SISÄLLYSLUETTELO

1. Sanaluokat
2. Lauseenjäsenet
3. Kielioppikäsitteitä
4. Kreikan opiskelijoille

1. SANALUOKAT

Sanaluokkia on yhteensä kuusi: substantiivit, adjektiivit, pronominit, numeraalit, verbit ja partikkelit.

Substantiiveja, adjektiiveja, pronomineja ja numeraaleja kutsutaan yhteisnimellä *nominit*. *Nominit* taipuvat luvussa (yksikkö, monikko) ja sijoissa (nominatiivi, genetiivi, partitiivi jne.).

substantiivi (subst.): kirja, kirjan, kirjaa, kirjat, kirjojen, kirjoja jne.

adjektiivi (adj.): pyhä, pyhän, pyhää, pyhät, pyhien, pyhiä jne.

pronomini (pron.): se, sen, sitä, ne, niiden, niitä jne.

numeraali (num.): yksi, yhden, yhtä, (yhdet, yksien, yksiä) jne.

Verbit eli teos sanat ilmaisevat tekemistä.

Partikkelit (part.) eli apus sanat ovat yleensä taipumattomia tai lähinnä vain paikallissijoissa taipuvia adverbejä tai pikkusanoja.

1.1 SUBSTANTIIVIT ELI NIMISANAT

yleisnimet eli appellatiivit: kirja, rakkaus

erisnimet eli propriit kirjoitetaan isolla alkukirjaimella

henkilönnimet: Jeesus, Maria, Johannes Kastaja

paikannimet: Israel, Jerusalem, Jordanvirta

kirjojen, rakennusten ym. teosten nimet: Pyhä Raamattu,
Vanha testamentti, Peshitta, Colosseum, Eduskuntatalo,
Tuntematon sotilas

1.2 ADJEKTIIVIT ELI LAATUSANAT

adiectivum, lisämäärite, **adjektive**, laatusana

Adjektiivi ilmaisee laatua tai ominaisuutta. Adjektiivi vastaa kysymykseen "millainen?". Sitä voidaan käyttää:

attribuuttina eli määritteenä tai ominaisuutena: pyhä Jumala

predikatiivina: Jeesus on armollinen.

Adjektiivia voidaan myös verrata eli komparoida. Vertailuasteita on kolme:

positiivi eli perusaste: kaunis

komparatiivi eli voittoaste: kauniimpi

superlatiivi eli yliaste: kaunein

Lisäksi on huomattava, että verbien partisiiptit taipuvat adjektiivien tavoin:

akt. partis.: laulava, laulanut

pass. partis.: laulettava, laulettu

1.3 PRONOMINIT ELI ASEMO SANAT

1.3.1 PERSONAPRONOMINIT ELI HENKILÖASEMO SANAT

pers.pron.: minä, sinä, hän, me, te, he

1.3.2 DEMONSTRATIIVIPRONOMINIT ELI OSOITTAVAT ASEMO SANAT

dem.pron.: tämä, tuo, se, nämä, nuo, ne

1.3.3 RELATIIVIPRONOMINIT ELI TAKAKOHTAISET ASEMO SANAT

rel.pron.: joka, mikä

1.3.4 INTERROGATIIVIPRONOMINIT ELI KYSYVÄT ASEMO SANAT

interrog.pron.: kuka, ken, mikä, kumpi, kumpainen

1.3.5 INDEFINIITTIPRONOMINIT (KVANTTORIPRON.) ELI EPÄMÄÄRÄISET ASEMO SANAT

indef.pron.: ainoa, eräs, harva, itse (esim. itse kukin), joka (merkityksessä jokainen), jokainen, jokin, joku, jompikumpi, kaikki, kenkään, kukaan, kukin, kumpainenkaan, kumpainenkin, kumpikaan, kumpikin, mikä (esim. mikä tahansa), mikin, mikään, molemmat, moni, muu, muuan, muutama, sama, samainen, toinen (merkityksessä muu), usea

1.3.6 REFLEKSIIVIPRONOMINI ELI ITSEKOHTAINEN ASEMO SANA

refl.pron.: itse (itseni, itsesi jne.)

1.3.7 RESIPROOKKIPRONOMINI ELI VASTAVUOROINEN ASEMO SANA

resiprookkipron.: toinen (toinen toistaan)

1.3.8 POSSESSIIVIPRONOMINIT ELI OMISTUSASEMO SANAT

Suomen kielessä ei ole varsinaisia possessiivipronomineja (poss.pron.). Suomessa käytetään persoonapronominien genetiivimuotoja: minun, sinun, hänen jne.

1.4 NUMERAALIT ELI LUKUSANAT

perusluvut eli kardinaalilukusanat: yksi

järjestysluvut eli ordinaalilukusanat: kolmas

1.5 VERBIT ELI TEONSANAT (kesken)

6. PARTIKKELIT ELI APUSANAT (kesken)

Partikkelit jaetaan neljään alalajiin:

1. adverbit
2. postpositiot ja prepositiot
3. konjunktiot
4. interjektiot

Lisäksi partikkeleihin kuuluvat ns. liitepartikkelit, jotka liittyvät päätteinä toisiin sanoihin.

6.1 ADVERBIT ELI SEIKKASANAT

adverbium (ad luo, **verbum** sana), **adverb**, seikkasana

Adverbi ilmaisee

aikaa: eilen, tänään, iankaikkisesti

paikkaa: siellä, täällä

tapaa: hyvin, huonosti

tai muuta seikkaa.

Adverbiaalisiin kysymyssanoihin eli interrogatiiveihin (interrog.) kuuluvat esim. seuraavat: kuinka, miksi, milloin, miten

Mikä- ja kuka-sanat taivutusmuotoineen kuuluvat suomen kielessä interrogatiivipronomineihin.

– interjektiot eli huudahdussanat

– konjunktiot eli sidesanat

- prepositiot eli etusanat
ennen iltaa
- postpositiot eli jälkisanat
illan jälkeen

2. LAUSEENJÄSENET (kesken)

ATTRIBUUTTI

attributum (*attribuere*, lisätä), *attribute*, lisämäärite

Attribuutti on substantiiviin liittyvä määrite, joka voi olla adjektiiviattribuutti (pyhä Jumala), substantiiviattribuutti eli appositio (uskonpuhdistaja Luther, Josia, Vanhan liiton reformaattori), infinitiiviattribuutti (ilo ylistää) tai sivulauseattribuutti (synti, jonka sain anteeksi).

3. KIELIOPPIKÄSITTEITÄ

ammattinimi

(*nomen opificis*, "työntekijän nimi"). Henkilön ammatin, työn, toimen, tehtävän tai ominaisuuden ilmaiseva nimi.

Esim. henkivartija, kanttori, kavaltaja, kokki, kuningas, paimen, pelkuri, päällikkö, ruhtinatar, saarnaaja, sankari, sotamies, sotaurho, syyttäjä, tuomari

intransitiiviverbi

Verbi, joka ei voi saada objektia.

Esim. olla, tulla, tapahtua, tulla, täytyä

kansallisuusnimi

Kansallisuusnimi on erisnimestä (henkilön- tai paikannimestä) johdettu adjektiivi tai substantiivi, joka ilmaisee mihin ryhmään, sukuun, heimoon tai kansaan henkilö kuuluu tai missä paikassa hän asuu tai mistä on kotoisin.

Suomen kielessä kansallisuusnimet ovat yleisnimiä ja ne kirjoitetaan pienellä alkukirjaimella. Monissa muissa kielissä ne ovat erisnimiä ja kirjoitetaan isolla alkukirjaimella.

Esim. eurooppalainen, suomalainen, karjalainen, nuijamaalainen, peräpohjalainen, torniolainen, israelilainen, juutalainen, leeviläinen, jerusalemilainen, telavivilainen.

kollektiivi

(**collectivus**, "koottu") ryhmänimi
Substantiivi, joka yksikkömuotoisena ilmoittaa joukon samaan lajiin kuuluvia yksilöitä yhtenä kokonaisuutena: linnusto, laivue.

komparatiivi

(**modus comparativus**) voittoaste
Adjektiivin tai adverbien vertailuaste, joka ilmaisee suurempaa määrää: kauniimpi, illemmalla.

metateesi, kirjainten paikan vaihtuminen

(vertaa engl. **butterfly**, perhonen < **flutter by**, "leijailta ohi")

partisiippi, osamäärte

(**participium**, (verbiin) osaa ottava, **pars**, osa, **capio**, ottaa)

Partisiippi on verbin nominaalimuoto: siinä ei näy tekijän persoona (minä, sinä, hän, se, me, te, he, ne). Latinankielisen nimensä mukaisesti partisiippi kuitenkin "ottaa osaa" verbin tekemiseen: **lukeva, lukenut, luettu**. Partisiippi voi myös verbin tavoin saada objektin: kirjaa **lukeva**.

Partisiipin nominaalisuus tulee esiin siinä, että partisiippi taipuu nominin tavoin: **lukeneen, lukeneita, luetuissa**. Suomen kielen partisiippi voi toimia samoin lauseenjäsenenä kuin nimitkin (subjektina, attribuuttina, objektina tai predikatiivina).

Ryöväri rukoili Jeesusta.

Ristiinnaulittu rukoili Jeesusta,

Viisas vaimo lukee Raamattua.

Uskova vaimo lukee Raamattua.

Kristus paransi miehen.

Kristus paransi **sairastavan**.

Nasaretilainen on Messias.

Nasaretilainen on **armahtava**.

verbaalisubstantiivi, teonnimi, verbivartalosta johdettu substantiivi, **action noun**

esim. kirjoittaa > kirjoittaminen, kirjoitettavuus

kirjoittautua > kirjoittautuminen

kirjoituttaa > kirjoittaminen, kirjoitettavuus
lukea > lukeminen, luettavuus, luenta

4. KREIKAN OPISKELIJOILLE

4.1 NOMINIEN SIJAMUODOT

N nominatiivi (nimentö)

- subjektin eli tekijän sija: **Minä** uskon Jeesukseen.
- predikatiivin (nomini, joka määrittää lauseessa olla-verbin välityksellä subjektia) sija: Minä olen **kristitty**.

G genetiivi (omanto)

- omistajan sija: minun kirjani

D datiivi (annanto, **dativus**, annettava, **dare**, antaa)

- jollekulle: minulle (suom. allatiivi eli ulkotulento)

A akkusatiivi (kohdanto)

- objektin eli tekemisen kohteen sija: Jeesus pelasti minut.

V vokatiivi (puhuttelu)

- puhuttelun sija: (Oi) Herra, armahda!

Genetiivejä, datiiveja ja akkusatiiveja käytetään runsaasti prepositioiden eli etusanojen yhteydessä.

4.2 SUKU

maskuliini (mask.), feminiini (fem.) ja neutri (ntr.)

4.3 LUKU

yksikkö (yks.) ja monikko (mon.)